

2. Заверико Н., Соловійова Т. Виховання толерантності у школярів як умова розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць. 2018 р. № 29. С. 60 – 66. URL: https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/262/357/1114?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

3. Островська К., Сайко Х. Толерантність до дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній школі. *Молодий вчений*. 2020. № 1 (1). С. 43 – 47. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/tolerantnist.pdf?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

4. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами в освітньому середовищі. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-tolerantnogo-stavlennya-do-ditey-z-osoblivimi-potrebamami-v-osvitnomu-seredovischi-437786.html> (дата звернення: 03.03.2025).

Антоніна Пилип'юк,

магістрантка педагогічного факультету

Тетяна Качак,

докторка філологічних наук, професорка,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено проблему формування лексичної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Розкрито сутність поняття «лексична компетентність», окреслено її структурні компоненти. Проаналізовано наукові підходи до організації мовленнєвої діяльності дошкільників.

Ключові слова: лексична компетентність, словник, мовлення, старший дошкільний вік, мовленнєва діяльність, педагогічні умови.

Вступ

У сучасному суспільстві, яке характеризується високим рівнем інформаційного навантаження та комунікативної взаємодії, особливої значущості набуває проблема мовленнєвого розвитку дитини. Одним із ключових компонентів мовленнєвої компетентності є лексична компетентність, що формує основу для ефективної комунікації та пізнання світу. Особливо актуальним постає формування лексичної компетентності саме в період старшого дошкільного віку, коли відбувається інтенсивний розвиток мовлення, словникового запасу, здатності до словотворення, осмислення мовних одиниць. Чимало дослідників присвячували свої наукові

праці специфіці формування лексичної компетентності дітей старшого дошкільного віку, зокрема Л. Шелестова [9, с. 15] зазначає, що збагачення словника дошкільників повинно здійснюватися на основі системного використання ігрових ситуацій та мовленнєвих вправ, що стимулюють пізнавальну активність. І. Солодко [8, с. 10] у своїх роботах підкреслює важливість створення мовленнєвого середовища, в якому діти мають змогу вільно експериментувати зі словами та мовними структурами. Аналіз українських досліджень останніх років свідчить про посилення уваги до питань, пов'язаних з оптимізацією умов формування словникового запасу дошкільників, застосуванням сучасних методів і прийомів розвитку мовлення. Саме тому вивчення специфіки лексичної компетентності дітей старшого дошкільного віку має як теоретичне, так і практичне значення для педагогіки, психології та дошкільної освіти загалом.

Результати дослідження

Формування лексичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є важливою складовою мовленнєвого розвитку дитини і тісно пов'язане з підготовкою до шкільного навчання. У сучасній педагогічній літературі лексична компетентність трактується як здатність дитини правильно вживати слова відповідно до ситуації спілкування, розуміти їх значення, добирати синоніми, антоніми, узагальнюючі слова, а також утворювати нові слова за допомогою словотворчих моделей. Загалом, поняття «лексична компетентність» у педагогічній літературі трактується як сформованість у дитини знань про слова, уміння використовувати їх у мовленні відповідно до ситуації, а також здатність до самостійного збагачення словника. Однак, на думку Т. Піроженко [7, с. 128], лексична компетентність є інтегративною якістю, що охоплює словниковий запас, його активне використання, а також розуміння значення слів і виразів у контексті. За визначенням Л. Шелестової [9, с. 16], лексична компетентність передбачає не лише наявність у дитини

певного обсягу слів, а й уміння варіювати мовлення відповідно до ситуації, логічно й граматично правильно будувати висловлювання.

Формування лексичної компетентності у дітей відбувається в умовах мовленнєвого середовища, яке створює дорослий (вихователь, педагог, батьки), і охоплює декілька напрямів: розвиток пасивного та активного словника, ознайомлення з новими поняттями, використання синонімів, антонімів, уточнення значення вже відомих слів. О. Лисиченко [6, с. 96] зазначає, що важливим чинником формування лексичної компетентності є залучення дитини до різних видів мовленнєвої діяльності: діалогу, монологу, опису предметів, сюжетної гри, розповіді на задану тему.

Психологи й педагоги акцентують на необхідності створення сприятливих психолого-педагогічних умов для формування словника дітей. Зокрема, І. Жилавська [3, с. 8] наголошує на ролі емоційного фону, доброзичливої атмосфери, мотивації до мовленнєвої активності. С.Гончарук [2, с. 35] підкреслює значення ігрових методів, які дають змогу зробити навчання ненав'язливим, цікавим, природним для дітей. До таких методів належать мовленнєві ігри, вправи на порівняння слів, вживання нових слів у різних контекстах. Нові можливості для збагачення словника, на думку М. Кравченка [5, с. 25], відкривають інтерактивні підходи – метод «асоціативного куща», «сенкан», інсценізації, використання ілюстративного матеріалу, казкотерапії. Водночас важливе місце належить співпраці з батьками. Як зазначає Л.Ковальчук, словниковий запас дитини значною мірою залежить від мовного середовища в родині, стилю спілкування дорослих із дитиною, наявності книжок, ігор зі словами.

В літературі виокремлено головні аспекти формування лексичної компетентності дітей старшого дошкільного віку: збагачення словникового запасу: за тематичними групами (одяг, їжа, родина, професії тощо) через ознайомлення з довідками, казками, художньою літературою та активне використання дієслів, прикметників, прислівників; активізація словника:

формування вміння використовувати слова у власному мовленні; складання описів, розповідей, інсценізацій, бесід; семантична точність мовлення: навчання дітей добирати точні слова для опису предметів, дій, почуттів; розвиток навичок смислового узагальнення; робота над словотворенням і словозміною: ознайомлення з утворенням нових слів; вправи на добір споріднених слів, утворення прикметників, зменшувально-пестливих форм; ігрові методи і казкотерапія: використання мовленнєвих ігор (ребуси, загадки, римування); розігрування мовленнєвих ситуацій; використання казкових персонажів як мовленнєвих моделей; індивідуальний підхід: врахування мовного досвіду, темпу розвитку, інтересів дитини.

Сучасні дослідження підкреслюють, що ефективне формування лексичної компетентності можливе лише за умови створення мовленнєвого середовища, яке стимулює дитину до висловлювань, діалогу, гри з мовою.

Висновки

Отже, формування лексичної компетентності дітей старшого дошкільного віку є одним із пріоритетів сучасної дошкільної освіти, оскільки воно закладає основу для успішного навчання в школі та подальшої комунікації в соціумі. На основі аналізу наукових праць можна зробити висновок, що лексична компетентність формується поступово, у тісному зв'язку з усіма аспектами мовленнєвого розвитку. Ефективними є методи, що поєднують ігрову діяльність, емоційне залучення, моделювання мовленнєвих ситуацій. Застосування інтерактивних технологій, забезпечення мовленнєвого середовища, підтримка з боку сім'ї – усе це є запорукою успішного формування багатого, гнучкого словника дітей. Урахування цих підходів сприяє підвищенню якості мовленнєвого розвитку в умовах сучасного дошкільного закладу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): наказ МОН України від 12.01.2021. № 33. Київ: МОН України, 2021. 55 с.

2. Гончарук С. Мовленнєвий розвиток у системі дошкільної освіти: сучасний погляд. *Педагогіка і психологія*. 2022. №2. С. 33–37.
3. Жилавська І. Лексичний розвиток дітей у мовленнєвому просторі ДНЗ. *Дошкільна освіта*. 2023. №4. С. 8–12.
4. Ковальчук Л. Формування мовленнєвої активності дошкільників у грі. *Психолого-педагогічний вісник*. 2023. №3. С. 19–23.
5. Кравченко М. Інтерактивні методи розвитку словника дошкільників. *Освіта дошкілля*. 2024. №1. С. 24–27.
6. Лисиченко О. Формування мовленнєвої компетентності дітей: методичні орієнтири. Львів: Світ, 2021. 96 с.
7. Піроженко Т. О. Психолого-педагогічні аспекти розвитку мовлення дітей: навчальний посібник. Київ: Видав. центр «Академія», 2022. 128 с.
8. Солодка І. Інноваційні підходи до мовленнєвого розвитку. *Дитячий садок майбутнього*. 2022. №6. С. 10–14.
9. Шелестова Л. Сучасні технології формування лексичної компетентності у дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2020. №3. С. 15–18.

Христина Попович,
студентка педагогічного факультету
Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ЕКОКАЗКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті проаналізовано педагогічний потенціал екоказок Ірини Дзуль, Олени Скуловатової, Катерини Єгорушкіної, Христини Валько, Віри Шпирки, о. Олега Кобеля та Оксани Рубльової. Висвітлено їх роль у формуванні християнських цінностей та екологічної свідомості молодших школярів.

Ключові слова: християнські цінності, екоказки, екологічна свідомість, любов до природи, духовний розвиток, бережливе ставлення до природи, екологічне виховання, добро та милосердя.

Вступ

У сучасних умовах, коли українське суспільство переживає випробування, спричинені російсько-українською війною, особливої ваги набуває духовне виховання дітей. Втрата відчуття безпеки, вимушене переселення, руйнування звичних життєвих орієнтирів вимагають посиленого акценту на формуванні моральних цінностей, що допоможуть дітям знайти внутрішню опору та надію. Християнські чесноти – доброта, співчуття, відповідальність, любов до ближнього – є тими моральними орієнтирами, які